

המשפחה המחנכת

על חינוך הורים וילדים

בע"ה, אלול ה'תשע"א

המשפחה המחנכת

על חינוך הורים וילדים

שיעור מאת הרב יצחק שפירא

בהוצאת המכון התורני שע"י ישיבת עוד יוסף חי

דבר הישיבה

לכל ידידי הישיבה היקרים – שלום וברכה!

לקראת השנה החדשה הבאה עלינו לטובה, אנו שמחים להגיש לכם כשי צנוע חוברת זו – סיכום שיעור של הרב יצחק שפירא שליט"א בנושא חינוך. הפעם בחרנו לעסוק בנושא שכוחו יפה בכל עת ולא דווקא בקשר לחגים הקרובים (נשמח לתגובות והערות על הנושא ועל התוכן). שפע מאמרים לחגים ניתן למצוא באתר האינטרנט שלנו.

הרבה תורה

בהזדמנות זו אנו שמחים לספר על פתיחת שנת-הלימודים בתחילת חודש אלול. ברוך ה', ספסלי בית-המדרש מתרבים בפנים-חדשות של בחורים, מגיל מצוות ועד לאברכים ותיקים, המשקיעים את מרץ-הנעורים בלימוד התורה הקדושה מתוך האווירה המיוחדת של הישיבה – יראת-שמים ושמחה בעבודת ה'.

במכון התורני של הישיבה ממשיכים הרבנים לשקוד על עבודות מחקר תורניות, ובראשם החלק הבא של הספר תורת המלך שבע"ה יצא בקרוב.

כדאי להיכנס לאתר האינטרנט של הישיבה המתחדש גם הוא בימים אלו.

ואיפה הקמח?

אנו מתחילים כעת את שנת ה'תשע"ב לאחר שנה שלימה ללא תקציבי ממשלה!

מאז תחילת שנה"ל תשע"א מעוכבים התקציבים המגיעים לישיבה (דרך משרד החינוך). במשך חודשים דחו אותנו בתירוצים מנהלתיים שונים, תוך סחבת מכוונת, עד שלבסוף נאמר לנו במכתב רשמי שהסיבה לכך היא שבישיבה מלמדים הרבנים יצחק שפירא ויוסי אליצור מחברי הספר תורת המלך. יתירה מזו, כעת מאיים משרד החינוך גם לסגור את הישיבה הקטנה (דורשי יחודך) מאותה סיבה. מאחורי כל זה עומדים המשנה לפרקליט המדינה שי-ניצן וצוותו המנהלים מרדף אובססיבי אחרי הישיבה ורבניה.

אנו נאבקים ברוע-הגזירות ומקווים שנצליח לבטלן, אך בכל מקרה עלינו להמשיך ולקיים את הישיבה גם בתקופת יובש. ברור לנו שאם הממשלה לא תאפשר לנו לקבל תקציבים – או תתנה אותם בסתימת-פיות ו"התנצלות" על דברי תורה – נרצה להמשיך לקיים את הישיבה, גם כמוסד עצמאי שאינו נתמך בכספי המדינה.

וכאן אנו פונים אליכם: עזרו לנו להמשיך ולהשמיע את קול התורה, ואף להוסיף לגדול ולפרוח, "כאשר יענו אותו כן ירבה וכן יפרוץ". כיום אנו זקוקים במיוחד להוראות-קבע (גם בסכום צנוע) המאפשרות לנו להעריך חודשים קדימה ונותנות לנו אור לנשימה.

לעילוי נשמות

דוד בן חנניה וסוליקה בוזגלו

נפטר בשם טוב – י"א אלול תשנ"ו

חסיבה בת רבי ימין וסעדה דדון

נפטרה בשם טוב – כ"ד אדר תשנ"ד

הוקדש ע"י ביתם

שולמית בוזגלו נ"י

בראשות הרב יצחק גינזבורג שליט"א

ישיבת עוד יוסף חיי, יצהר ד.ג. לב השומרון 44831

טל. 02-9974666 פקס. 02-9975956

דוא"ל misrad@odyosefchai.org.il

אתר www.odyosefchai.org.il

פתיחה

הדברים שלפניכם מוגשים לכבוד הורי היקרים, הרב משה ורבקה שפירא שיחיו, אנשי חינוך בכל נפשם ומאדם, בברכה לאורך ימים ושנים טובות.

פעם הלכתי עם אבא ופגשנו מכר. שאל אותו אדם את אבא: איך חונכת את הילדים שלך? השיב לו אבא בהפתעה: "חינוך ילדים? אני מעולם לא חונכתי את הילדים שלי. מבחינתי, חינוך ילדים פירושו איך שהילדים שלי חינוכו אותי..." [בפעם אחרת הוא ענה: תשעים וחמשה אחוזים זה סיעתא דשמיא, וחמשה אחוזים תפילות].

על יסוד המשפט הזה – שבמבט ראשון נראה בלתי-חינוכי בעליל... – ניתן בע"ה השיעור שלפניכם, המציג דרך לחינוך ילדים. כמו בכל סוגיה, הנושא אינו שלם אם לא נלמד את הדברים גם על-פי פנימיות התורה – הקבלה והחסידות – ובמיוחד כשמדובר בסוגיה העוסקת במישרין בנפש-האדם, שהרי אין כמו החסידות לניתוח מעמיק ומפורט של כוחות הנפש.

את ההתבוננות בנושא שלפנינו נערוך לפי אחת מתבניות-היסוד של פנימיות התורה, מערכת עשר הספירות והקבלתן לכוחות הנפש של האדם, זאת כפי שזכינו ללמוד ממור"ר הרב יצחק גינזבורג שליט"א.

כמובן, חינוך ילדים הוא נושא רחב ביותר, תורה שלמה ממש. השיעור הנוכחי אינו מתיימר אפילו להתחיל להקיף את הנושא, אלא להאיר תחום אחד מתוכו העוסק ביחס היסודי שבין ההורים והילדים.

יישר כח לר' אביחי אביעזר נ"י אשר הצליח להפוך דברים שבעל-פה לדברים-שבכתב וגם להשאיר משהו מהסגנון החי של השיעור, למנהלי הישיבה העמלים להחזיק את לימוד התורה והפצתה גם בתקופות לא-קלות (שנה תמימה שבה מעוכבים תקציבי הישיבה), ולכל ידידי הישיבה ותומכיה היקרים – ימלא ה' כל משאלות לבם לטובם.

ברכה מיוחדת לכל תלמידי הישיבה והרבנים, מקטנם ועד גדולם – הקב"ה יתן בהם שכל ובינה להבין ולהשכיל בתורתנו הקדושה ובעמקי סודותיה, ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים.

בברכת כתיבה וחתימה טובה, שנה טובה ומתוקה לכל בית ישראל.

הרב יצחק שפירא

ישיבת עוד יוסף חי

בתרומה מיוחדת לזכר יקיריכם – ילמדו בישיבה לעילוי-נשמתם ביום-פטירתם. פרטים במשרדי הישיבה.

בתפילה

ולסיום, בעשר השנים האחרונות, אנו מציינים את ראש-השנה כיום שבו פסקו לימודי הישיבה בקבר יוסף הצדיק אשר בשכם עיר-הברית, ואת התאריך של ח' בתשרי – היום בו הופקר קבר יוסף לידי הפראים ונהרג תלמיד הישיבה הקדוש ר' הלל אליהו ליברמן הי"ד.

יתן ה' ונזכה לשוב מהרה אל מקומנו בקבר יוסף, "וכפר אדמתו עמו". ובתחילתה של שנה חדשה, נאחל לעצמנו "תן כבוד ה' לעמך... שמחה לארצך וישועה לעירך וצמיחת קרן לדוד עבדך וצריכת נר לבן ישי משיחך במהרה בימינו".

איתמר פוזן, מנהל

פרק ראשון בחינוך

פעם אחת, הגיע אל רבי נחום מטשרנוביל "משולח" אחד מזקני החסידים שהיה אחראי על איסוף הכספים עבור פדיון שבויים. ילדיו של רבי נחום בלבלו את אותו חסיד והפריעו לו במשחקיהם עד שלבסוף הוא צעק עליהם והבריחם. הלכו הילדים לאביהם ו"הלשינו" על אותו חסיד.

פנה רבי נחום לאותו חסיד ואמר לו: "מפני מה אני סובל מהם ואיני גוער בהם כמותך? לא יפה עשית. דע לך שכפי שהאדם מתנהג למטה כך נוהגים עמו מלמעלה: גם הקב"ה רואה את מעשה בניו – שלא תמיד מתנהגים טוב, ואף על פי כן קוראם בנים ואומר 'מה אעשה עם בני', אבל להיפך וכו'..."

מסיפור זה אפשר ללמוד על דרך החינוך של רבי נחום: הילדים שיחקו בבית – וזה היה המצב תמיד. יש בתים שמחנכים את הילדים לשחק בחדר, שמרגילים אותם שאם יש אורח בסלון אז לא נכנסים, אבל אצל רבי נחום זה לא היה כך, הוא איפשר לילדים להתנהג כפי שהתנהגו. מדוע? – את התשובה ניתן למצוא בהסבר רבי נחום לאותו חסיד זקן "מפני מה אני סובל מהם?" – הוא מסביר לחסיד מדוע הוא נותן להם להתנהג כך – כי כך הוא רוצה שהקב"ה יתנהג איתנו, "אבל להיפך" – כמו שאותו חסיד מתנהג לילדים, אז חס וחלילה גם ה' ינהג איתנו כך. זהו פרק ראשון בחינוך ילדים.

משיעורי הר"י גינזבורג שליט"א

הקדמה

היחס בין הורים לילדים נמתח בין שתי נקודות:

מצד אחד נמצא המקום בו ההורים מרגישים שהילדים הם חלק בלתי נפרד מהאישיות שלהם, כך שבעצם הם מתמקדים בחיים שלהם וחיים אותם כפי שהם רואים לנכון, והילדים נמשכים איתם ובתוכם. מצד שני יש כמובן את הבחינה שבה ההורים מרוכזים לגמרי בילדים כך שמבחינה מסוימת הילדים הם החיים שלהם והם המגדירים את ההורים כהורים.

בצורה המתקנת של היחס בין הורים לילדים, שתי הנקודות האלו נעות בין שני חלקי המשפט של אבא שלי (שהובא בפתחה) "אני מעולם לא חנכתי את הילדים... הילדים שלי חנכו אותי". מצד אחד, יש את התחושה של ההורים שהם בכלל לא חנכו את הילדים שלהם, כיון שהם היו עסוקים בחיים שלהם ובעבודת ה' הפרטית שלהם ואם הילדים "יצאו" מחונכים זה רק בדרך ממילא. ומצד שני התחושה שהילדים הם אלו שבעצם יוצרים מבחינה מסוימת את האישיות של ההורים, בכך שהם מכניסים אותם לסיטואציות של הורות ובכך נותנים להם מטרות חדשות ומקומות חדשים לעבודת ה', מקומות שההורים לא היו מגיעים אליהם בלי הילדים.

אמרנו שזו הצורה המתקנת, כיון שבצורה הלא-מתקנת המתח בין ההורים לילדים נע בין האגו של ההורים לאגו של הילדים. מצד אחד ההורים מרגישים שהם בעלי-הבית, כיון שהם יוצרים את החיים והם המחנכים והמנווטים את הספינה של הבית. המחשבה הזו גורמת להורים לחוש שהילדים שייכים להם, והם חלק מהמרוץ אחר הפיכת כמה שיותר דברים בעולם הזה לנכסים של האדם. מצד שני, כאשר הילדים מרגישים שזו המטרה של ההורים שלהם, הם מנסים להתנער ולהכריח את ההורים "לשלם" על כך שהם משתמשים בהם. בקיצור, ההורים משתמשים בילדים בשביל האגו שלהם והילדים מנצלים את זה ומשתמשים בהורים למלא את האגו של עצמם.

כאשר ההורים לא מנסים לנכס את הילדים לאגו של עצמם, אלא מרגישים שהם בכלל לא חנכו את הילדים שלהם, כיון שהם רק ניסו לעבוד את ה' ולא להשתלט על הילדים, ממילא גם הילדים לא מרגישים צורך להבליט את האגו שלהם ולמשוך את ההורים שלהם לשם. כך אמנם יש תנועת משיכה בין שני הצדדים, אבל היא מונעת מקשר מתוקן שמחפש יחס אמיתי בין הורים וילדים.

המבנה הכללי

כדי להסביר היטב מהי צורת היחס הנכונה ואיך יוצרים אותה, נמתח את המשפט של אבא שלי ל"פרצוף" של עשר ספירות, כלומר נרחיב את המשפט למבנה של עשר בחינות וצורות הסתכלות על חינוך הילדים, כך שלכל בחינה יהיה את המקום שלה. והנה המבנה הכללי, שאותו נפתח בהמשך:

א על עשר הספירות כפי שהן משתקפות בנפש האדם – ראה בהרחבה בספר הנפש מאת מו"ר הרב יצחק גינזבורג שליט"א.

"מעולם לא חינכתי את הילדים"

הכתר הוא ספירת "העל-מודע" (מה שמעל לתודעה הגלויה שלנו) ובה ההורה מבין שהילדים מקבלים מהעל-מודע שלו הרבה יותר מאשר מהם מקבלים מהמודע. כלומר, עיקר מה שהילדים מקבלים מההורים שלהם הוא מהמפגש עם האישיות שלהם, ולא ממה שההורים אומרים להם לעשות או לא לעשות ומשדרים להם באופן מודע.

לצורת ההשפעה שבכתר אפשר לקרוא **דוגמא אישית**. הרי ברור שכאשר ההורים אומרים לילד משהו אחד אבל בצורת החיים שלהם הם משדרים לו משהו אחר, לא רק שהדבר לא מחנך אלא גם הורס את החינוך. לכן בספירת הכתר ההורה משפיע על עצמו ומחנך את עצמו, ועל ידי זה הוא מחנך את הילד שלו.

נדגיש שאין הכוונה לאמירה מסוג "הילדים הם מספיק טובים בשביל להתפתח לבד, ואנחנו רק צריכים לא להפריע להם", או לטענה שההורה כמו-שהוא לא יכול לחנך את הילד כיון שהוא עוד לא חינוך את עצמו. להיפך, בספירת הכתר ההורה לא מתייחס אל הילד שלו כאל מישהו נפרד ממנו אלא כאל חלק מהמכלול של האישיות שלו, כאל משהו שבתוכו הוא דבר אחד לגמרי – ולכן הוא לא צריך לחנך אותו באופן מודע. ממילא ההורה מופתע מהשאלה "איך חינכת את הילדים שלך", כי הוא לא מרגיש שהילדים הם מישהו נפרד שצריך לחנך אותו. הוא מרגיש שהקשר שלו עם הילד הוא כל כך פנימי, עד שכאשר הוא מחנך את עצמו הוא "לוקח" איתו גם את הילד שלו, שהוא חלק מהאישיות שלו.

כאשר הילד מרגיש שהקשר עם ההורה שלו הוא כל כך חזק עד שהוא ממש חלק מהאישיות שלו, התוצאה היא שהוא נשאב בצורה חזקה מאוד לעל-מודע של ההורה שלו ומתחנך ממנו, וקולט את החלק הפנימי של ההורה בצורה יותר פשוטה. וכיון שהעל-מודע שלנו הוא בדרך כלל מתוקן יותר מהמודע שלנו – שהרי בעל-מודע אנחנו קשורים אל ה' הרבה יותר ממה שאנחנו מצליחים להסביר לעצמנו בחלק המודע של הנפש שלנו – התוצאה היא שהילד מקבל את החינוך שלו ממקום הרבה יותר מתוקן.

מה עוזר לנו מבנה של פרצוף

כמו שאמרנו, ב"פרצוף" אנחנו מצליחים לחלק תובנה כללית פשוטה, כמו המשפט של אבא שלי, לעשר בחינות שונות, שלכל אחת יש מקום שונה בנפש, והן משלימות האחת את השניה.

הרווח הראשון והפשוט ממבנה כזה הוא היכולת לתת הגדרות לחלקים נפרדים בתוך התובנה, שלפעמים נראים במבט ראשון כסותרים זה את זה, ולתת לכל אחד את המקום המיוחד והמפורט שלו. כלומר, כאשר אנו מחלקים דבר אחד לעשר, פירוש הדבר הוא שאנחנו שמים לב שיש בתובנה הזו גוונים שונים ואף מנוגדים, אבל כאשר מצליחים לתת לכל אחד שם ולשבץ אותו במקומו הגוונים משלימים זה את זה, וממילא התובנה כולה ברורה יותר ופחות בוסרית.

מעבר לכך שיש לכל פרט ופרט בפרצוף את ההגדרה והמקום שלו בפני עצמו, הפרצוף מתחלק גם לקבוצות. צורת החלוקה העיקרית לענייננו היא החלוקה לשלושה קווים: בצד ימין, "קו ימין", נמצאות הספירות חכמה חסד ונצח; בצד שמאל, "קו שמאל", נמצאות הספירות בינה גבורה והוד; וב"קו האמצעי" נמצאות כל שאר הספירות: כתר, דעת, תפארת, יסוד ומלכות.

כאשר יש שני צדדים לאותה נקודה הם בדרך כלל מחולקים לשתי הבנות ביחס לאחדות ביניהם: צד ימין רוצה לטעון שבעצם אין שני צדדים, אלא הכל נעוץ בשורש אחד, וצד שמאל טוען שמה שנותן הרמוניה ויופי הוא דווקא ההתמזגות בין שני צדדים, ולכן הוא מנסה להדגיש שיש צד שני וההתמזגות בין שני הצדדים היא זו שנותנת את היופי.

לענייננו, צד ימין של הפרצוף שלנו מדגיש כל הזמן שהילד הוא חלק מהמשפחה ומה שטוב לו זה להיות חלק ממשפחה, וצד שמאל מדגיש שיש לילד אישיות משלו שצריך לבנות אותה כאישיות נפרדת. ואילו הקו האמצעי הוא באמצע, והוא אומר שאנחנו יש הורים מצד אחד וילדים מצד שני, אבל הם מחוברים ומשולבים אחד בשני.

חלוקה נוספת שאפשר לשים לב אליה במבנה של פרצוף, היא חלוקה של **למעלה ולמטה**. בשורש, כל משפחה מבינה שהעיקר בה זה ההורים וכל החיים של המשפחה כלולים בחיים שלהם. אבל ככל שיורדים ליחס פרטני יותר, רואים איך ההורים מכניסים את עצמם להזדהות עם הילדים, כך שהילדים הופכים להיות ההגדרה שלהם כהורים. זוהי התנועה שיש מספירת הכתר למעלה לכיוון ספירת המלכות שלמטה.

לכל אבא יש אבא

נקודת ההנחה של אדם שרוצה להיות אבא היא: **טוב להיות!** בלי שיהיה ברור לו שטוב להיות הוא לא יוכל להוליד ילדים ולגדל אותם, כי הוא ירגיש שהוא מתעלל בהם בכך שהוא מוליד אותם לתוך עולם אכזר שבו עליהם להילחם על מנת לשרוד. לכן כאשר אדם מוליד ילדים התחושה הראשונה שהוא מנחיל להם היא שטוב להיות, והחיים הם טובים מטבעם.

נקודת-ההנחה הזו של האבא היא **העוגן** של הילדים, חוף המבטחים שלהם – התחושה החזקה שיש משהו (ליתר דיוק, מישהו) מוצק שעומד מאחוריהם ויודע למה חיים. הנקודה הזו עומדת כל הזמן בבסיס החיים שלהם, והיא זאת ש'מרשה' להם להיות. יש טעם לחיים שלהם, כי אבא שלהם אמר שהחיים הם טובים.

ספירת החכמה נקראת בלשון הקבלה 'אבא', כיון שהיא הספירה היחידה העצמאית. היא הספירה הראשונה שנמצאת במודעות של האדם, ובכך ממציאה את העובדה שיש בכלל **מודעות**, ואילו כל שאר הספירות כלולות בה ונבנות ממנה. ספירת החכמה היא אקסיומה שפשוט מונחת בשכל בלי שיהיה צריך להוכיח אותה, וממנה נובעות כל ההבנות והתכונות האחרות של הנפש. מצד שני, למרות שספירת החכמה נראית כאילו היא עצמאית ועומדת בזכות עצמה, הרי באמת היא נמשכת מהכתר. כלומר ספירת החכמה היא עצמאית בכך שהיא לא בנויה על גבי שום תובנה קודמת, אלא מהווה חידוש "יש מאין", אבל היא וודאי נולדת מרקע מסוים. ספירת החכמה היא כמו רעיון מבריק שבונה עולם חדש של מושגים, אבל ברור שהוא נמשך ובלתי נפרד מהאישיות של האדם³.

כך גם האבא. בכך שהוא החליט שהוא כבר מסוגל להיות עצמאי ולהוליד ילדים בעצמו, הוא הוריש לילדים שלו את ההכרה שהחיים הם טובים, ועל בסיס הנחת היסוד הזאת בנויים כל

ב בדרך כלל מה שאנו חושבים או עושים בנוי על תפיסות והבנות שקדמו לו, אבל לכל רעיון יש הנחת יסוד שאין לה סיבה שכלית, אלא היא נתונה. למשל הנחת היסוד של הנפש האלוקית שלנו היא שכל העולם, ובמיוחד אנחנו, נבראו בשביל ה', ואילו הנחת היסוד של הנפש הבהמית שלנו היא שכל העולם נברא בשביל עצמנו. אין לנו סיבה למה ברור לנו שזה ככה, אלא פשוט זה כך.

אבל אע"פ שאין להנחה הזאת הבנה קודמת, היא עדיין בנויה על בסיס שעליו היא יכולה להיות מונחת. כלומר ההנחה של הנפש האלוקית היא שאנחנו בשביל ה', והיא בנויה על כך שבכלל יש ה'. כך גם החכמה של הנפש הבהמית: ברור לנו שכל העולם נברא בשבילנו, וההנחה הזו בנויה על כך שה"עצמנו" הזה קיים.

הנחת היסוד הזו קרויה בלשון הקבלה והחסידות חכמה, כיון שצריך חכמה בשביל להמציא משהו חדש שלא היה מעודו בעולם המושגים שלנו. הבסיס שעליו מונחת הנחת היסוד הזאת הוא ספירת הכתר, שהיא ה"עצמות" של האדם (כאשר מדברים על חלקי הנפש של האדם) – המקום שבו האדם הוא האדם עצמו עוד לפני שהוא מנסה להבין מה זה אומר ואלו הנחות יסוד אפשר לבנות על זה.

החיים שלהם. אבל צריך לשים לב שאת הכח להיות עצמאי האבא עצמו מקבל **מההורים שלו!** בזכות שההורים שלו עומדים מאחוריו ומקנים לו את התחושה שהחיים הם טובים ושטוב להיות, הוא יכול בסופו של דבר לעמוד בזכות עצמו ולהוליד גם הוא ילדים. ככל שהאבא מרגיש יותר שייכות להורים שלו, כך יותר ברור לו שטוב להיות, ויש לו יותר יכולת לעמוד באופן עצמאי ולגדל משפחה.

כך האבא מנחיל לילדים שלו, יחד עם התודעה שהחיים הם טובים, גם את היכולת להיות שייכים. הוא מראה להם שטוב לו להיות שייך, ובכך 'משכנע' אותם להיות גם הם שייכים. בצורה כזו, האבא מעביר לילדים את ההכרה שהוא לא רוצה שהם יהיו שלו בשביל להגדיל את הנכסים שלו והכבוד שלו וכו', אלא הוא רוצה שהם יהיו שייכים לו כי פשוט **טוב** לגדול בצורה כזו. תחושת השייכות הזו של האבא לא חייבת להיות קשורה רק להוריו, היא יכולה להיות קשורה גם לרבי שלו, לה' יתברך – ולמעשה לכל אלו יחד. ככל שהאבא מרגיש שכל הכח שלו להיות טוב מגיע **ממי שמעליו**, מההורים שלו מהרבי שלו או מה', כך הוא מקנה לילדים שלו את היכולת להיות שייכים.

ילדים קטנים רוצים להיות גדולים, רוצים להיות אבא. הם רואים איך אבא שלהם חי טוב ומצליח לחיות בצורה עצמאית וגם הם רוצים להיות כאלה. כל ילד רוצה להיות אבא, ובשביל להיות אבא ולהוליד ילדים צריך להתעצם עם התחושה שהחיים הם טובים וטוב להיות. בספירת החכמה האבא מנחיל לילדים שלו את היכולת להיות שייכים, וככל שהילדים מרגישים יותר שייכים כך יש להם יותר יכולת להרגיש שטוב להיות, וממילא בסופו של דבר להצליח להיות עצמאיים ולהיות הורים בזכות עצמם.

שלו, שהרי ההורים מייחסים לו חשיבות. הזכוכית המגדלת שעל ידה ההורים מתבוננים במעשה הילדים היא השמחה שההורים שמחים בילדים (או שה' שמח בנו). כך מקבל הילד את התחושה שהמעשים שלו חשובים, שהרי ההורים שלו שמחים בו והדבר העיקרי בשביל ההורים שלו זה הוא עצמו ומתוך כך מה שהוא עושה.

לפי מה שאמרנו אפשר להבין את מה שה' טבע במציאות אצל תינוקות: מרחק הראיה של תינוק בימיו הראשונים הוא בדיוק המרחק שבין העיניים שלו לעיניים של אמא שלו בזמן ההנקה. וכמו שאומר אדמו"ר הזקן שההשפעה שהילד מקבל מהשעשוע שאמו משתעשעת בו בשעת ההנקה גדולה יותר מההשפעה שהוא מקבל מהחלב. כלומר, מה שמגדל את הילד בפועל, זה התחושה שההורים **משתעשעים** בו ורוצים אותו, ושמים בעצם זה שהוא חי.

לפתח את ההבנה של הילד

חלק מהשמחה של ההורים בילדים ובגידול שלהם הוא השמחה בכך שהילדים מתפתחים בהבנה שלהם. כאשר ילד מתחיל לדבר, למשל, ורואה שההורים שלו שמחים על כל מילה חדשה שהוא אומר, זה מדרבן אותו ללמוד מילים חדשות, וכך הדבר בכל התפתחות מוטורית או שכלית של הילד. לכן חלק חשוב מהגידול של הילד והפיכתו למישהו בעל עצמאות ואישיות משלו, זה לשבת עם הילד ולהסביר לו ולהקנות לו תובנות להבין מה שעובר עליו. כאשר הילד מבין הוא גדל, וכאשר הוא לא מבין הרצונות שלו נשארים בוסריים וגולמיים, והוא נתפס לדברים קטנים.

ניתן דוגמה מחיי היום יום של הורים: כאשר ילדים רבים ביניהם, יש שתי אפשרויות להתייחס: אפשר לחפש את הדרך הכי קלה ומהירה לפתור את הבעיה בצורה מקומית, על מנת שיהיה שקט בבית. אבל הדרך הזו לא תביא את הילד להבין מה הבעיה ומה הפתרון שלה ולא תפתח את היכולות הנפשיות שלו. האפשרות השניה היא לשבת עם הילדים לדיון ולבדוק בדיוק מי התחיל או מי צודק או מה כל צד חשב. באפשרות הזו, ההורה מפתח את יכולת החשיבה וההבנה של הילד וגורם לו לצאת מהקטנות והבוסריות שלו [כהערת אגב נוסף שזה נכון גם לגבי אנשים מבוגרים בינם לבין עצמם. כאשר אדם יושב עם עצמו ומנתח את מה שעובר עליו ואת היחס שלו לאחרים, הוא מפתח אצלו כלים רבים יותר ועמוקים יותר להתייחס טוב יותר לסיטואציות הבאות עליו לטובה].

הדבר קשור מאוד לשמחה שההורים שמחים בילד (כפי שפתחנו), כיון שכאשר הילד רואה עד כמה ההורים שלו משקיעים בכך שהוא יבין טוב יותר ויפתח את המודעות שלו לדברים, הוא מפנים שהעצמאות המחשבתית שלו היא באמת חשובה, וזה מה שנותן לו מוטיבציה לפתח אותה. וכן להיפך, כאשר ההורים לא משקיעים בהסברים לילד, ולא נותנים לו להבין עד כמה זה חשוב, הדבר יכול לגרום שגם כאשר הוא יגדל הוא לא יבין שיש עניין להשקיע מחשבה ולפתח את ההבנה של מה שעובר עליו.

אמנם, חשוב להדגיש שככל שהילדים גדלים, הזמן שההורים אמורים להשקיע בהם רק גדל! כיון שהם יכולים להבין דברים רבים יותר ועמוקים יותר, ולכן יותר חשוב לייחד זמן להשקיע בדיבור עם הילד וחשיבה על מה שעובר עליו. וכמו שאמר אדמו"ר הרשב"ב מליובאוויטש: "כשם שהנחת

השמחה בילד

לעומת ספירת החכמה שהיא הרעיון שמונח כמו שהוא בשכל, ספירת הבינה מנסה להבין מה טמון ברעיון הזה. על מנת להצליח להבין טוב את הרעיון, היא מנתחת אותו לחלקים, ובודקת מאיזה פרטים הוא בנוי ומה אומר כל פרט. צורת ההסתכלות הזו נותנת חשיבות לכל פרט בפני עצמו, ומסתכלת עליו כדבר חשוב שעומד בפני עצמו, ולא רק חלק מהרעיון הכולל.

אמרנו בהקדמה שהקו השמאלי של הספירות מתייחס לילד כאל אישיות עצמאית, לעומת הקו הימני שמתייחס אל הילד כאל חלק מההורים. אם בספירת החכמה (בקו ימין) ההורים מקנים לילדים את תחושת השייכות למה שמעליהם, בספירת הבינה (בקו שמאל) הכיוון הוא הפוך: ההורים נותנים לילדים את התחושה שהם בעלי אישיות עצמאית וחשובים בפני עצמם.

כאשר אנו באים להתייחס לילד כאל אישיות עצמאית שעומדת בפני עצמה, עיקר היחס הוא **השמחה בעצם זה שהוא חי**. השמחה בילד היא זו שמגדלת אותו, ונותנת לו את התחושה שרוצים שהוא יהיה והוא לא מיותר חס ושלום. ילד שגדל בלי שיראו לו ששמחים בו ורוצים אותו – גדל עם טראומה. כשהילד רואה שההורים שמחים בו – זה מוסיף לו כח, וככל שהם מחשיבים אותו יותר הוא גדל יותר. כי כאשר הורים מראים לילד שהמעשים שלו הם חשובים והם רוצים אותם, זה נותן לו תמריץ להמשיך לעשות את מה שהוא חושב שנכון, וזה מה שמפתח את האישיות העצמאית שלו.

להסתכל בזכוכית מגדלת

אדמו"ר הזקן אומר שה' מסתכל עלינו כמו בזכוכית מגדלת, הוא רואה את מעשי-המצוות שלנו כגדולים יותר ממה שהם בעיניים שלנו, והיחס הזה של ה' למעשים שלנו מגדיל אותם באמת. ה' מתרגש כביכול מהמצוות שאנחנו עושים, כמו שאנחנו אומרים "אשר קדשנו במצוותי", כלומר שעל-ידי עשיית המצוות ה' לוקח אותנו אליו כמו שאיש מקדש אישה. כאשר אנחנו שמים לב באיזה יחס ה' מתייחס למצוות שאנחנו עושים, זה ממריץ אותנו להשקיע בהם ולעשות אותם באמת, שהרי ה' מייחס להם הרבה חשיבות.

כך גם הורים מסתכלים על ילדיהם בזכוכית מגדלת. כאשר ילד מגיע עם 'קשקוש' מהגן, וההורים באמת שמחים במה שהוא עשה ומתפעלים ממנו, יש לילד מוטיבציה להמשיך לפתח את האישיות

ג בחסידות מסבירים שההבדל הזה בין ספירת החכמה לספירת הבינה הוא כמו ההבדל בין חוש הראיה לחוש השמיעה. בראיה אפשר לסקור תמונה שלמה בהבטה אחת, והתמונה נמצאת כולה בשכל כדבר אחד שלם. לעומת זאת כאשר רוצים להשמיע למישהו מה נמצא בתמונה, מפרטים את התמונה לפרטים, ונותנים לכל חלק את המקום שלו. השמים הם בצבע כחול והם נמצאים למעלה, האדמה היא למטה והיא בצבע אחר וכן הלאה. צורת ההתבוננות (מלשון בינה) הזו מאפשרת להתייחס לכל חלק בפני עצמו, ולא רק כחלק מהתמונה הכוללת כפי שהוא נמצא בספירת החכמה.

דעת

להיות מרוכז בילד

מהכתר לדעת

כפי שאמרנו, ספירת הכתר היא העל-מודע של האדם, כלומר האישיות של האדם והייחודיות שלה עוד לפני שהיא יוצאת לגילוי אפילו אצל האדם עצמו. עצם העובדה שיש לאדם רצונות ויכולת בחירה היא חלק מהעל-מודע שלו. בעצם האישיות של האדם – עוד לפני שהיא יוצאת לגילוי – קיימת העובדה שיש לו יכולת בחירה והיא הרבה יותר מהותית לו מאשר השאלה מה הוא יבחר לבסוף.

לעומת זאת בספירת הדעת האדם לא מסתפק בכך שיש לו יכולת בחירה, אלא רוצה להזדהות עם רצונות מסוימים דווקא, על מנת לתת ביטוי לאישיות שלו. ספירת הדעת "מושכת בזקן" של ספירת הכתר, כיון שהיא רוצה לממש את האישיות של האדם. לכן ספירת הדעת נמצאת מתחת לספירת הכתר, שכאשר האדם מזדהה עם רצונות מסוימים הוא מביא לידי גילוי את מה שנמצא בהעלם בעל-מודע.

אם כן, מצד אחד הכתר והדעת הם הפוכים אחד מהשני, כי הכתר היא ספירה של העל-מודע והדעת היא ספירה שמביאה את העל-מודע למודע. ומצד שני הן הספירות הכי קרובות, כי הדעת מביאה את הכתר לידי ביטוי.

אם בכתר אמרנו שהתחושה של האבא היא שהחיים של הילד כלולים בחיים שלו כאבא, הרי בדעת התחושה היא כמעט הפוכה: בדעת האבא כל כך מרוכז בילד ונותן את כל האישיות שלו אל תוכו, עד שהוא מרגיש שכל החיים שלו קשורים לילד, ובמידה רבה מה שמגדיר את החיים שלו זה העובדה שהוא אבא.

אם כן, הדעת היא הפוכה מהכתר, אבל זה בגלל שהיא מביאה אותו לידי ביטוי. אם בכתר האבא היה מרוכז בעצמו – הרי כאשר הוא בא לבדוק מהו ה"עצמו" הזה ומה זה אומר שהוא חי, הוא מוצא שעיקר החיים שלו מרוכזים בילד שהוא המבטא את החיים שלו.

"דעתן עלך"

האבא מזהה לגמרי את החיים שלו עם הילדים, כך שלא משנה מה הוא עושה בחיים, קריירה או עבודה או כל דבר אחר, אם קורה משהו לילדים הוא עוזב הכל והולך על הילדים שלו, כי מבחינת

תפילין בכל יום היא מצווה מדאורייתא על כל יהודי, מבלי הבדל אם הוא גדול בתורה או איש פשוט - כך חוב גמור על כל יהודי להקדיש כחצי שעה מחשבה בכל יום אודות חינוך בניו, ולעשות ככל שבכוחו, ויותר מכפי כוחותיו, לדאוג ולפעול על בניו שילכו בדרך שבה מדריכים אותם" (לוח היום-יום כ"א טבת).

כתר חכמה ובינה

נסכם את שלש הספירות הראשונות כשרשרת התייחסות לילד: בכתר היחס לילד הוא רק בעל-מודע, אין יחס מפורט אל הילד והאבא מרגיש שהילד נכלל בו. בחכמה כבר מתייחסים לילד, אבל ההתייחסות אליו היא לא כאל ילד עצמאי אלא כאל חלק משרשרת הדורות, כלומר האבא מראה לילד מה זה אומר להיות בן בכך שהוא עצמו בן. בבינה כבר מתייחסים לילד עצמו, ומסבירים לו ש"ילדים זה שמחה", שלהיות ילד פירושו להיות אדם ששמחים בקיומו ושהקשר איתו והגידול שלו יוצרים שמחה.

שכל ישר

לפעמים יש לך ילד שבגלל שאין לו שכל חד אתה מתייאש ממנו, חושב שאין לו שכל בכלל... אבל הדבר לא נכון, ואפילו ההיפך. מי שנדמה לך שאין לו שכל כי הוא לא מבריק וחד, כנראה יש לו שכל מאוד מאוד ישר וצריך לדעת איך להגיע אליו. הסיבה שאין לו שכל חד כי הוא מרגיש שכל מה שאתה מדבר זה שטויות ובאמת אתה לא יודע מה אתה רוצה ממנו בכלל, מה התכלית.

אף על פי שלכאורה יש לו שכל קהה יותר, באמת יש לו שכל ישר יותר. אם מישוהו צריך לבחור בין שכל חד לשכל ישר זה כמו ההתלבטות בין סיני [בקי] ועוקר-הרים [חריף], והמסקנה היא שסיני עדיף. עדיף שכל ישר וקהה משכל חד ועקום. זה ווארט מאוד חשוב לחינוך ילדים, שאם הוא לא חד כנראה שהוא ישר אלא שאתה לא מספיק ישר כדי להגיע ליושר שלו, ואתה צריך הרבה לעבוד כדי להגיע לראש שלו.

משיעורי הר"י גינזבורג שליט"א

אהבה ונתינה

כל עוד עסקנו בספירות של השכל, חכמה בינה ודעת, הסברנו מאיזו נקודת-מבט ההורים מסתכלים על הילדים, ולא איך הם מתייחסים אליהם בפועל. בכתר אמרנו שהילדים בלועים בהורים, בחכמה הילדים שייכים להורים ובבינה הילדים הופכים לבעלי אישיות עצמאית. אבל רק כשמגיעים לספירות הלב – המידות שמתחילות בחסד וגבורה – אנחנו מתחילים לדבר על היחס שבו ההורים מתייחסים לילדים. בספירת החסד היחס של ההורים מתבטא בנתינה והשפעה, ובספירת הגבורה היחס של ההורים מתבטא בהגבלת הנתינה ובהצבת גבולות.

אהבה מולידה אהבה

פנימיות ספירת החסד היא האהבה. מתוך שאדם אוהב את השני הוא רוצה לגמול עמו חסד ולתת לו בלי נגיעות אישיות. בספירת החסד ההורים אוהבים את הילד שלהם, ומתוך זה נותנים לו ומשפיעים עליו את מה שהוא צריך.

האהבה האמיתית של הורים לילדיהם היא אהבת-חינם, "אהבה שאינה תלויה בדבר" בלי לרצות לקבל שום דבר בתמורה. אהבה כזו יוצרת גם אצל הילד את היכולת לאהוב. מי שלא אהבו אותו לא יודע שיש בכלל אפשרות לאהוב, אבל ילד שאוהבים אותו לומד ויודע שיש כזה דבר, וממילא זה מפתח אצלו את היכולת לאהוב.

ילד שהוריו אוהבים אותו לומד להחזיר אהבה ולאהוב את ההורים שלו. הוא רואה איך ההורים שלו נותנים לו מתוך אמון בטוב שלו, וממילא קל לו לתת אמון בטוב של ההורים ולאהוב אותם בחזרה. אם הילד היה מרגיש שההורים נותנים לו מתוך אינטרסים שלהם, מתוך רצון שהוא יאהב אותם ויכבד אותם ויהיה שייך להם – הוא היה מבין שלא כדאי לאהוב באמת, וגם הוא לא היה אוהב את ההורים שלו. הוא היה משדר להם שאם הם רוצים שהוא "יאהב" אותם הם צריכים לתת לו קודם כל מה שהוא דורש, כי גם הוא לא מוכן לתת את האהבה שלו בלי לקבל משהו בתמורה.

כך אפשר לראות לפעמים הורים שמרגישים שהם חייבים לתת לילד שלהם כל מה שהוא רוצה כי אחרת הוא יברח להם... הם אוהבים את הילד כדי שהוא יהיה שייך להם, ולכן גם הוא יאהב אותם כדי שהם יהיו שייכים לו. אבל ילד שמרגיש שההורים שלו נותנים לו בלי לרצות לקבל משהו בחזרה, שהם לא מרגישים שהם מפסידיים משהו מכך שהם אוהבים אותו – גם הוא מרגיש שהוא יכול לאהוב אותם ולא להפסיד מזה. האמון שההורים נותנים בילד בזה שהם נותנים לו כי הם חושבים שטוב לתת לו, 'פותח' את הילד לתת אמון בהורים שלו ולאהוב אותם בחזרה. כמו שאמר שלמה המלך בחכמתו "כְּמִים הַפְּנִים לַפְּנִים כֵּן לֵב הָאָדָם לָאָדָם".

ד משלי כז, יט. פירוש רש"י: "כמים הללו הפנים שאתה מראה לתוכן הן מראות לך. כן לב האדם לאדם - חברו לפי מה שאדם יודע שחבירו אוהבו כן הוא מראה לו פנים".

האבא הילדים הם החיים שלו. לכן גם כאשר האבא רוב הזמן עוסק בדברים שלא קשורים לילדים שלו, הדעת שלו נתונה כל הזמן בילדים, ובעצם זה מה שעומד לו בראש כל הזמן.

גם מבחינת הילד זאת התחושה. הילד יכול לראות את האבא עסוק בהרבה דברים חשובים ולהפריע לו בלי להתייחס לדברים החשובים שהוא עושה. כי לילד ברור שכל הדברים שהאבא עושה, ויהיו חשובים ככל שיהיו, הם חיצוניים ביחס למה שהאבא נתון בו, בילד.

לחנך בהתאם לילד

אמר רבי הלל מפאריטש: אם לאבא יש ילד מוכשר שיכול להיות שען (עבודה עדינה) והאבא מוסר את הילד לרצען, ללמוד לעשות רצועות עור, אז מגיע לאבא עונש שחטא כלפי בנו.

בדומה לזה יש פירוש חסידי יפה על הפסוק "חֹשֶׁךְ שְׁכָטוֹ שׁוֹנָא כְּנוֹ" – 'שבטו' זה החוש המיוחד של הילד, השבט שלו, ואם האבא חושך זאת ולא מחנך בהתאם, זה נקרא שהוא שונא אותו. אם למשל יש ילד שמוכשר להיות נגן, ומדכאים לו את הכשרון הזה או לא מכירים בו, אומרים לו שאתה חייב ללכת בתלם כמו כולם שיהיה לך אותו אופי כמו לכולם – זה נקרא לשנוא את הבן.

לפי הקבלה, שנים-עשר השבטים נקראים יב גבולי אלכסון. כל שבט נוטה באלכסון, לא הולך ישר – כמו שבטים-ענפים שיוצאים מהעץ, הגזע עולה ישר והענפים מתפשטים באלכסון לכל כיוון. לכן מי שזוכה להרבה בנים צריך לדעת שכל אחד הוא גוון מיוחד לו, עם אלכסון מיוחד לו – כיוון מיוחד לו – וחוש מיוחד לו. צריך לגלות את החוש ולחנך בהתאם.

משיעורי הר"י גינזבורג שליט"א

גבורה

יראה והגבלה

בגבורה ההורים מתגברים על הנטייה הפשוטה שלהם לתת בלי חשבון, ומצמצמים אותה על ידי יראה או עונש, על מנת לאתגר את הילד ולדחוף אותו לבנות לעצמו אישיות שעומדת בפני עצמה.

ריחוק לטובה

כאשר הילד רק נולד, לאורך תקופת חייו הראשונה, אין פער בינו לבין ההורים. הוא מרגיש שההורים הם החיים שלו, ממש כמו שהוא היה ברחם. אבל כאשר ההורים מתחילים לומר לילד "לא", או מדברים איתו בצורה החלטית – הוא מרגיש קצת כאילו הוא נשאר לבד בחדר... הוא מרגיש שההורים שלו מסתתרים ממנו ומרחיקים אותו מהמקום החם והאהוב שבו הוא רגיל להיות בתוך חיקם של ההורים. גם כאשר ילד בוכה כי הוא רוצה משהו ולא נותנים לו, עיקר הבכי נובע מהתחושה שמרחיקים אותו, שהרי לפני זה נתנו לו כל מה שהוא רצה.

כמובן, ההורים מרחיקים את הילד מהם בשבילו. הם לא רוצים שכל החיים הוא ישאר צמוד לשמלה של אמא שלו ולא ידע להסתדר לבד בחיים. בכך שההורים מייצרים אצל הילד תחושת יראה וריחוק הם עוזרים לו לבנות לעצמו אישיות שעומדת בפני עצמה ולא תלויה באחרים.

לכן ספירת הגבורה היא ענף של ספירת הבינה (בקו השמאל). בספירת הבינה אמרנו שההורים שמחים בילד ובכך מפתחים את האישיות שלו, ובגבורה ההורים מסתתרים ולא נמצאים בכל רגע למלא את הרצונות של הילד, כדי שהוא ילמד להסתדר בעצמו.

להציב גבולות

כדי ליצור אצל הילד אישיות עצמאית, צריך לשים לו גבולות ולעשות לו סדר בחיים. ילד לא יודע להחליט בעצמו מתי לקום ומתי לישון מתי לשחק ומתי לאכול, ואם ההורים שלו לא ישימו לו גבולות הוא יהיה מבולבל ומסכן. אם אין לילד משהו שעומד מאחוריו ואומר לו מה לעשות בגלל שהוא דואג לו, הילד ירגיש שהחיים שלו אינם יציבים. בכך שההורים יודעים לשים גבולות לילד ולא למלא את כל הרצונות שלו, הם עוזרים לו לעמוד על קרקע יציבה ולחיות בצורה מסודרת.

כאשר ההורים מרחיקים את הילד על מנת לעזור לו לעמוד לבד, הוא לומד גם כן להרחיק את עצמו מדברים שמפריעים לו לעשות מה שטוב לו. כאשר ההורים מגבילים את הילד, ואומרים לו למשל לחזור הביתה בשעה מסוימת, הוא יכול להגיד גם לאחרים "אני לא יכול עכשיו, אני צריך ללכת הביתה". הוא לומד לעמוד על שלו ולעשות מה שהוא רוצה ומה שהוא צריך, ולא 'להימרח' ולהיגרר על ידי רצונות של אחרים.

יש אמון – יש אהבה

ילד שמתחנך באהבה, יכול לתת את עצמו ואת אהבתו למשפחה בלי להרגיש שהוא מפסיד מזה וזה בא על חשבוננו. אין לו צורך להסתגר בתוך עצמו ולהתרחק מההורים שלו על מנת לשמור על האישיות שלו, כיון שהוא למד לתת אמון באנשים אחרים והוא לא מפחד שאם הוא יתן להם לגעת באישיות שלו הם ישתלטו עליה. ילד אוהב יכול לשדר להורים שלו שהוא שייך להם בלי "להתקמצן". הוא לא עושה את מה שההורים אומרים כי אין לו ברירה, או אפילו בגלל שהוא מבין שזה יפה ומנומס, אלא בגלל שהוא שייך למשפחה. הוא נותן את עצמו למשפחה כי הוא נותן אמון בטוב שלה, בדיוק כמו שההורים נותנים אמון בטוב שלו.

כמובן, כאשר מפתחים אצל הילד את היכולת לאהוב, קל לו יותר לאהוב גם אנשים אחרים, ולא רק את ההורים שלו. לאנשים שלא התרגלו לתת אמון באחרים קשה לאהוב, כי הם מרגישים שבזה הם מוותרים על חלק מהאישיות שלהם. הם מרגישים שהשני "לוקח" את האהבה שלהם בלי לתת כלום בתמורה, ובוזה הוא מנצל אותם. אבל כאשר ילד מרגיש שההורים שלו מאמינים בו, ולא חושבים שהם מפסידים משהו בזה שהם אוהבים אותו אהבת-חנים – הוא מתרגל גם כן לתת אמון באחרים, ולהאמין שאפשר לאהוב אחרים בלי להפסיד מזה.

מהחכמה לחסד

קעת נבין את הקשר בין החכמה לחסד, שהרי ספירת החסד נמצאת מתחת לספירת החכמה ומשתלשלת ממנה:

ילד יכול להרגיש שההורים שלו נותנים לו כדי לשכנע אותו ששווה לו להיות שייך להם. הוא מרגיש שההורים לא נותנים לו כי הם רוצים לתת, אלא כדי לנכס אותו אליהם. במקרה כזה גם הוא ירצה לשמור על האינטרסים שלו ועל האישיות שלו, ולא יוכל לתת את עצמו למשפחה.

אבל כאשר ההורים משדרים לילדים שהם שייכים למה שמעליהם – כמו שאמרנו בספירת החכמה – אז הילדים מבינים שההורים רוצים להקנות להם תחושת שייכות למשפחה רק בגלל שזה טוב לגדול מתוך שייכות ולא בגלל אינטרסים של ההורים. ממילא הילדים מרגישים שגם הנתינה של ההורים נקיה מאינטרסים, ובאה מתוך אמון שההורים מאמינים בהם. בצורה כזו, הילדים קונים את היכולת לתת גם כן בפשטות ולא מתוך אינטרסים, ויכולים לתת את עצמם ולהיות חלק מהמשפחה.

ההגבלה של הילד יוצרת אצלו הבנה שיש מקום שבו "אם אין אני לי – מי לי?", והוא לא יכול לצפות כל הזמן שאחרים ידאגו לו. הוא צריך להתאמץ בשביל עצמו, ולא להפיל את עצמו על אחרים. בכך ההגבלה יוצרת לילד אישיות שעומדת בפני עצמה, ולא כזו שנזקקת לבריות ועומדת רק בזכותם.

ילד שההורים שלו לא שמים לו גבולות – נעשה לא מודע לגבולות של האישיות שלו, והוא מנסה להשיג גם דברים שמעבר להם על ידי כך שהוא מפיל את עצמו על אחרים. הוא רגיל לכך שאחרים דואגים לו ועושים בשבילו מה שהוא לא יכול לעשות בעצמו. בצורה כזו, גם אם האחרים יסכימו לדאוג לו וגם אם לא, לא תהיה לו אישיות יציבה משל עצמו לעמוד עליה והוא יחיה כל החיים כנזקק. לעומת זאת, כאשר ההורים דואגים לילד לסדר וגבולות, החיים שלו יותר מסודרים, הוא מבין איפה הוא עומד, ומתוך כך יותר קל להוציא את האישיות שלו לפועל¹.

שלי ושלך

הדוגמה הטובה ביותר לכך שההגבלה של הילד מגדירה את האישיות שלו היא הזמן שבו הילד לומד שיש דברים שהם שלו ויש דברים שהם לא שלו. בהתחלה הילד מופתע מזה (בלשון המעטה) וחושב שהכל שייך לו, כי הוא לא יודע בכלל לשים לב לכך שיש עוד אנשים בעולם חוץ ממנו. אבל כאשר ההורים מסבירים לו שיש דברים שהם לא שלו, הוא מבין שיש הרבה אנשים בעולם ולכל אחד יש אישיות נפרדת שיש לה דברים משלה. זה גורם לו לתפוס שיש לו אישיות והוא בוחן מה קשור אליה. לכן ילד בגיל הזה כל הזמן שואל "זה שלי?" "זה שלנו?" כי על ידי שתחמו את האישיות שלו הוא הבין שיש כזה דבר "אישיות", והוא מנסה לעמוד עליה ולהבין אותה.

לכן ילדים אוהבים גבולות ומאוד חשוב להם גבולות וסדר. גם למבוגרים מאוד חשוב סדר וגבולות, אבל הם כבר למדו ליצור אותם לעצמם. ואילו ילדים עדיין לא יודעים מה הגבולות שלהם והם לומדים אותם כל הזמן.

החסד הגדול שבגבורה

ילד שאוכל בשעות קבועות וישן בשעות קבועות הוא בדרך כלל ילד יותר רגוע. ההורים גומלים חסד עם הילדים בכך שהם מגבילים אותם ומכריחים אותם להבין את הגבולות של האישיות שלהם. זהו חסד יותר גדול ויותר קשה מחסד רגיל, כיון שכפי שאמרנו הנטיה הטבעית של

ה במונחים של קבלה, אפשר לקבל אור רק על ידי כלי. אם לא מצמצמים את האור ומסדרים אותו בתוך גבולות אי אפשר לתפוס אותו, והוא פשוט "נשפך" לכל הכיוונים ומתבזבז. דוגמה יפה לזה במציאות היא בניית בית. כאשר רואים רק את משטח הבטון שעליו רוצים לבנות את הבית הוא נראה מאוד קטן, אבל כאשר בונים את הקירות פתאום הבית "מקבל צורה" ונראה נורמאלי. כאשר תוחמים כל מקום בגבולות משלו – המקום הקטן הזה הוא חדר הילדים והמקום היותר גדול הוא הסלון וכ' – אז יש מקום מסודר לשים כל דבר. כאשר אין גבולות, הכל 'מבולגן' ולשום דבר אין מקום משלו.

הנפש של היהודי היא אור, ועל מנת שהיא תצליח למצוא את המקום שלה ומתוכו לעשות מה שה' רוצה שהיא תפעל בעולם, היא צריכה להתבטא בכלי, דהיינו להיות מסודרת לפי גבולות וכללים של זמן, מקום, ואישיות (ולדעת מה המקום שלי ומה המקום של השני).

ההורים היא לתת לילדים ולא להגביל אותם. אבל על ידי נתינה רגילה ההורים נותנים רק באופן מקומי, ועל ידי הגבלה ההורים מגדירים לילד את האישיות שלו, וזו נתינה יותר גדולה². הדבר רמוז בכך שהגימטריה של המילה גבורה וכן של המלה יראה (216) עולה פי שלש מהגימטריה של חסד (72)³, כיון שההגבלה של ספירת הגבורה ומידת היראה שבאה בשביל לבנות היא באמת חסד גדול מאד.

להכליל את השמאל בימין

כמו שהסברנו, הקו הימני של הספירות מדגיש את הנטיה שבה הילד שייך למשפחה, והקו השמאלי מדגיש את הנטיה שבה יש לילד אישיות עצמאית. ההשפעה לילד מתוך האמון בטוב שלו גורמת לו להרגיש חזק את השייכות למשפחה, כי הוא התרגל לתת אמון בסובבים אותו והוא לא צריך לחשוש שמה שמספיעים לו זה בשביל לקנות אותו. לעומת זאת, הצד השמאלי של ספירת הגבורה מרחיק את הילד מהחיק הנעים של המשפחה על ידי הגבלת ההשפעה, ובכך גורם לו לטפח אישיות עצמאית משלו.

אמנם, פעולת שני הקווים אינה באותו משקל ממש. ככלל, צריך להגביר את החסדים על הגבורות, "להכליל את השמאל בימין" (ביטוי שמקורו בזוהר הקדוש), כפי שמלמדת תנועת החסידות – שכשמה כן היא, מדגישה את הקו הימני, קו החסד. בהקשר שלנו, גם כאשר ההורים מציבים לילדים גבולות כדי לעזור להם לעמוד על הרגליים – פעולת הגבורה, צד שמאל – הם רוצים שהילד ירגיש בזה בעיקר את הטוב של ההורים שלו – את אור החסד, צד ימין – ופחות את המשמעת עצמה. אנו שואפים שהילד יהיה ילד טוב מתוך האהבה והשייכות למשפחה ולא מתוך שהוא צייתן.

ילד שעושה תמיד מה שאומרים לו, אבל רואים עליו שזה לא "העניין" שלו – הוא ילד ממושמע, שזה שייך לצד של הגבורה. אבל החסידות רוצה שהילד יעשה את מה שהוא צריך ואת מה שמצפים ממנו בגלל שהוא אוהב את ההורים שלו ונותן בהם אמון.

1 דוגמה לכך מתחום החסד: ארגוני חסד רגילים דואגים למשפחה נזקקת בצורה מקומית על ידי כך שהם נותנים לה כסף. אבל ארגון חסד אמיתי רוצה שהמשפחה תדע לדאוג לעצמה ולא תזדקק לעזרת אחרים, בשביל זה הוא קודם כל מגביל אותה: הוא אומר לה מה להוציא ומה לא להוציא, ושלא יהיה לה רכב או כרטיס-אשראי וכדומה. על ידי ההגבלה הזו הוא בונה למשפחה יכולת לעמוד בפני עצמה ולדאוג לקיומה בלי להזדקק לעזרת אחרים [כך פועל למשל הארגון היקר 'פעמונים']. ההגבלה הזו, שבאה על מנת לבנות, היא חסד יותר גדול מנתינה מקומית, כפי שאומר הרמב"ם: "שמונה מעלות בצדקה זו למעלה מזו: מעלה גדולה שאין למעלה ממנה זה המחזיק ביד ישראל... עד שלא יצטרך לבריות לשאול" (הלכות מתנות עניים י, ז).

2 ולפי הקבלה, הדבר רומז לע"ב שמות שבכל אחד שלש אותיות, כלומר חסד כפול שלש.

לצייר משפחה

מידת התפארת היא מרכז מידות הלב, מערכת הרגשות של האדם. האהבה והיראה הן שני הקצוות, אבל כמובן אי אפשר להתייחס רק בקצה אחד. היחס הנכון הוא שילוב בין שתי המידות האלו, להתייחס באהבה במינון הנכון וליצור יראה במינון הנכון. המידה המשלבת בין שתי המידות האלו היא מידת התפארת שבה משתלבות מידות הלב בצורה הרמונית ויוצרות יחד יחס רגיש ומותאם למציאות¹. המידה הזו נקראת תפארת כי היא משלבת בין הגוונים השונים באופן שיוצר יופי ושלמות.

יחס רגיש יכול לתת רק מי שמזדהה עם השני, מי שנתון לגמרי במצבו של השני ומתייחס אליו כאילו זה המצב שלו. בצורה כזו הוא לא ינסה לפתור בעיות ולהתייחס למצבים לפי דפוסים קבועים ('שבלונות'), אלא יפגין אכפתיות אמיתית וייתחם מתוך התעניינות. ההורים מתרגשים מהילדים כי הילדים נוגעים להם בנקודה הכי פנימית של האישיות שלהם, ומתוך כך הם יכולים להתייחס אליהם ברגישות.

ויסות הרגשות של ההורים יוצר אצל הילד ציור שלם שמבחינתו הוא היחס הנכון לחיים. כאשר הילד רואה שההורים משקיעים הרבה ומתרגשים ומתפעלים ממה שהם, מצטייר אצלו בנפש שזה חלק מהצורה שבה חיים. לעומת זאת, כאשר הילד רואה שמדבר מסוים ההורים שלו לא מתרגשים במיוחד, מצטייר אצלו שזה לא דבר חשוב, פחות שייך לצורת החיים הרגילה. וכמובן, דבר שנרתעים ממנו מצטייר כלא-טוב וכו'.

ככל שההורה יותר רגיש ויותר יודע לבטא את הרגשות שלו, וככל שהרגשות שלו יהיו מאוזנים ולא מבולבלים – כך הציור יהיה יפה יותר וגם הילד יוכל לקלוט אותו עד לפרטים ולגוונים העדינים ביותר. הציור שיצטייר בנפש הילד יהיה אז ציור טוב ויפה, אנושי ומגוון.

¹ פנימיות מידת התפארת היא מידת הרחמים. בניגוד למידת החסד שבה המשפיע נותן בעיקר מתוך רצון לתת, במידת הרחמים המשפיע מרחם על המקבל כתוצאה מהמצב בו הוא נתון, והוא נותן לו כתגובה למצב הזה. בצורה כזו הנתינה יותר מתאימה למצב של המקבל וליכולת הקבלה שלו. אפשר לומר שבמידת החסד ההורים משפיעים, אבל במידת הרחמים ההורים מתייחסים. וכמובן, אין רחמים יותר מרחמי אב על בנים.

להרגיש שהמשפחה חשובה

הדבר העיקרי שהילד שם לב שההורים מתרגשים ממנו ומפנים אליו את מלוא תשומת-הלב שלהם, הוא המשפחה. ההורים משקיעים הרבה בשילוב בין כל הדמויות במשפחה ודיבוקם ליחידה אחת הנקראת משפחה, האירועים והשמחות מסתובבים סביב מאורעות של המשפחה, ובכלל ההורים מאוד שמחים לראות את כל הילדים ביחד ולא משנה מהי הסיבה. כאשר הילד רואה שההורים משקיעים הרבה בבנייה הנכונה של המשפחה – הדבר מטביע עמוק בלבו את המציאות הזו של משפחה. הציור הראשון שנקלט אצל הילד ממכלול הרגשות של ההורים שלו, עוד לפני היחס הפרטני לכל סיטואציה בפני עצמה, הוא ציור של משפחה, ושזהו דבר טוב ויפה ונורמאלי. לילד שגדל עם ציור כזה, ברור שהמשפחה היא צורת החיים הפשוטה והברורה, וכאשר הוא יגדל גם הוא ירצה להקים משפחה.

כשההורים רוצים שהילד יצא עם ציור נכון על מושג המשפחה, אי-אפשר להסתפק בכך שמסבירים לו את זה. את הציור של המשפחה הילד מרגיש, ולכן הדרך העיקרית שבה הוא קולט איך נראית המשפחה היא דרך הרגשות שההורים מביעים כלפי המשפחה. כאשר הילד רואה שעיקר מה שמרגש את ההורים שלו ועיקר מה שהם מתפעלים ממנו זה המשפחה, מצטייר לו שמשפחה היא דבר טוב ומתוקן שהוא גם רוצה להיות בו. אבל אם הוא רואה שההורים שלו יותר מתרגשים מדברים אחרים, שוליים יותר, ואילו מחיי המשפחה הם לא מתרגשים וזה לא כל כך מעניין אותם – הוא יכול לחשוב שמשפחה זה דבר לא נורמאלי ואנשים צריכים להכניס את עצמם בכח למסגרת כזו.

מעגלים שונים בציור המשפחה

הדבר היסודי הוא עצם היחס למשפחה כמסגרת טובה ונורמאלית, כפי שמקרינים ההורים במכלול-היחס שלהם לחיי המשפחה.

מעבר לזה, יש את החלק הפנימי של הציור המפורט של המשפחה – מערכת היחסים של כל משפחה בפני עצמה והאופי המיוחד של המשפחה, כשהילד תופס את עצמו באופן טבעי חלק מהמארג המשפחתי המסוים הזה. לכל משפחה יש אופי שונה והיא שמה דגשים על כיוונים אחרים, והכיוונים האלו הם חלק מהציור שנקבע בנפש של הילד. למשל, אם ילד גדל במשפחה שבה ההורים מכניסי-אורחים, מצטייר אצלו שמשפחה נורמאלית היא משפחה שמכניסה אורחים, וכאשר הוא יגדל גם הוא ירצה להכניס אורחים כי כך מצויר אצלו בנפש שנראית משפחה. אבל אם הוא גדל במשפחה שלא מכניסה אורחים, כאשר הוא יגדל וירצה להכניס אורחים זה יראה לו כעבודה שהוא צריך לעבוד על עצמו, ולא כדבר נורמאלי שנעשה בפשטות.

בנוסף, יש הסתכלות רחבה יותר והיא הציור של המשפחה בתוך הקהילה, מהי מערכת היחסים שההורים מקיימים עם המשפחות האחרות שמסביבם. אם למשל, הילד גדל במשפחה שבה

האמירה של המשפחה

ספירת הנצח מקבילה לרגל ימין בגוף האדם, היא הרגל שלוקחת את הגוף ומצעידה אותו קדימה. בנצח ההורים מתגלים לראשונה כמחנכים ומחליטים לאן הם רוצה לקחת את המשפחה, מה הכיוון של המשפחה ומה המסר והאמירה שלה. ההורים יכולים להחליט שהם רוצים להיות משפחה של תלמידי-חכמים או משפחה של גומלי-חסדים וכן הלאה. לכל משפחה יש אמירה, והאמירה הזו נמצאת בנצח.

החכמה והנצח

ספירת הנצח נמצאת בקו ימין, הקו של החכמה, והיא יונקת מן החכמה. האמירה של ההורה וההחלטה שהמשפחה הולכת לכיוון מסוים נובעות מכך שגם את ההורה עצמו משהו הצעיד ומצעיד לכיוון מסוים. כלומר, האבא של האבא (שעליו דברנו בספירת החכמה) צעד לכיוון מסוים ו"הלך" על אמירה מסוימת, עד שהיא נהייתה הנחת-יסוד ברורה עבור הבן שמרגיש שייך לגמרי לאמירה של אבא שלו. לאחר שהבן מרגיש שייך לאמירה של אביו, "ענף" שלה, הוא יכול להוציא קדימה אמירה חדשה, את האמירה שלו, ולהטמיע אותה בילדים שלו (וכן הלאה).

במושגי הקבלה, כאשר יש פרוץ שמשלשל מהפרצוף שמעליו, אזי הנצח של הפרצוף העליון נעשה החכמה של הפרצוף התחתון. בהקשר שלנו, זהו הקשר בין הדורות; הרגל של הסבא הפכה לראש של האבא, והאמירה של האבא היא הרגל שלו ש"נדחפת" לראש של הילד שלו.

קודם הורים, אחר-כך מחנכים

נשים לב לכך שהאמירה של ההורה כמחנך נמצאת דווקא בנצח, שהיא ספירה שנמצאת במקום נמוך יחסית במבנה של הספירות. ספירת הנצח היא ספירה "ביצועית", כלומר היא מגדירה את צורת הפעולה של המשפחה, אבל היא לא מגדירה את המשפחה כמשפחה. מה שמגדיר את המשפחה כמשפחה ואת ההורים כהורים אלו הספירות שנמצאות במוחין, בראש – כתר, חכמה, בינה ודעת – כמו שהסברנו באריכות כשדיברנו על הספירות האלו.

חשוב לשים לב לנקודה הזו, כי לפעמים אפשר לטעות ולחשוב שהאמירה שלי כמחנך היא זו שמגדירה אותי כאבא, וממילא לתת לה דגש וחשיבות על חשבון הספירות האחרות. אדם יכול לטעות ולחשוב, למשל, שהמסר שהוא רוצה להעביר לילד יותר חשוב מהשייכות למשפחה ומהשמחה שהוא שמח באישיות של הילד כאישיות עצמאית, ואז המסר שהוא מנסה להעביר "דורס" את האישיות של הילד. דבר זה לא רק שהוא רע כשלעצמו, אלא שגם לא מרוויחים ממנו כלום, כמובן. שהרי בסופו של דבר, כאשר הילד יגדל הוא יבין שהאישיות שלו עצמית לו יותר מאשר מסר זה או אחר, וממילא יעדיף את האישיות שלו על פני המסר, ויכול להיות שיזנח את המסר לגמרי.

עיקר הדגש הוא על חסד והכנסת-אורחים, אך מצד שני הוא רואה איך ההורים שלו מתייחסים למשפחות אחרות בקהילה – הוא מפנים את היחס הנכון לכל דבר. המשפחה שלי היא משפחה שמכניסה אורחים, אבל היא יודעת שחשוב מאוד שיש בקהילה גם משפחות שמשקיעות במיוחד בתפילה, בלימוד תורה או בהפצת יהדות, ואולי היא גם מסייעת למשפחות הללו בעבודתן המיוחדת. ודאי וודאי שהמשפחה יודעת להעריך את הרב ואת תלמידי-החכמים שיש בקהילה וכו'. כך מצטייר לילד לא רק ציור נכון של משפחה, אלא גם ציור נכון של קהילה.

חינוך לרחמים

הרחמים הם יסוד החינוך. מדת הרחמים היא העצמית ביותר בנפש, "ישראל רחמנים בישנים וגומלי חסדים". לכן מדת יעקב אבינו, "הבחיר שבאבות", היא הרחמנות. מדת אברהם היא אהבה, ויש וודאי מעלה באב הראשון והמאמין הראשון, אך השיא הוא מדת הרחמנות של יעקב.

הרחמנות מופיעה אצל יעקב אבינו דווקא בגידול וחונך ילדיו – הוא זה שהצטער וסבל בצער גדול בנים. לא רק שהאבא והאמא מצטערים בצער גידול בנים, אלא שגידול הבנים גופא – לבגר את הבנים – זה להחדיר בהם את מדת הצער, איך להצטער בצער גלות השכינה וכל הכרוך בכך אצל הכלל והפרט. זהו פירוש פנימי בביטוי "צער גידול בנים" – צריך לגדל את הילדים למידת רחמים, להרגיש ולהזדהות עם הצער של הזולת, החל מ"צער בעלי חיים" כפשוטו.

משיעורי הר"י גינבורג שליט"א, מתוך המאמר "חינוך לרחמים"

הוד

להודות בחסרונות

ספירות הנצח וההוד מקבילות בגוף האדם לשתי הרגליים, כי הן הספירות ש"מוליכות" את מידות הלב והמוח לעבודה במציאות. אבל בעוד מידת הנצח שמכוונת כנגד רגל ימין מוליכה את האדם קדימה על ידי אמירה (כמו שהסברנו), הרי מידת ההוד מכוונת כנגד רגל שמאל שבאה לתת איזון ושיווי-משקל לאדם, כך שהוא לא יפול מתנופת ההליכה של רגל ימין.

בספירת הנצח להורים יש אמירה מסוימת שלוקחת את כל הבית קדימה ונותנת לו את הכיוון שההורים החליטו עליו, תוך-כדי בטחון עצמי פעיל של ההורים ש"ככה עושים". ואילו בספירת ההוד ההורים מודים בטעויות שלהם (מתוך בטחון פאסיבי יותר שאין צורך בנצח תמיד ה' מסייע בעדי). ההורים צריכים לדעת להודות בטעויות ספציפיות, או באופן כללי בכך שהם לא מספיק יודעים לחנך וגם כאשר יש להם מסר להעביר הם מעבירים אותו כבני אדם שאינם חפים מטעויות.

אין הכוונה דווקא לבוא לילדים ולהגיד להם "טעית". אמנם אפשר להגיד זאת אם מרגישים שזה מועיל, אבל לפעמים דווקא האמירה הזאת באה לנקות את ההורים בפני עצמם ולתת להם תחושה שעכשיו הם אלו שכבר בסדר כי הם התנצלו... ספירת ההוד בעיקרה היא תחושה פנימית חזקה שבאמת אני לא בסדר, ובאמת אני לא דוגמה אישית טובה ודמות חינוכית.

אבא שלי אומר לילדים שלו הרבה פעמים בווריאציות שונות אמירות כמו "אם תמשיך להתנהג כמו שאתה מתנהג, בסוף תצא כמוני!"... הוא באמת מתכוון לומר באמירה הזו שהוא לא יודע לחנך, והוא לא הדמות שצריך לשאוף אליה, והוא באמת מעדיף שהילדים שלו יצאו אחרים ממה שיצא הוא. אבל מה שבאמת הילדים קולטים מאמירה כזו זה לא שאבא שלהם אינו דמות לחיקוי ואי אפשר ללמוד ממנו, אלא להיפך: שאבא שלהם לא מפחד להודות שהוא לא בסדר, שאבא שלהם רוצה לחזור בתשובה ולהשתנות. ממילא, הדבר נותן כח גם לילדים לרצות להצטרף למגמה הזו של יכולת להודות על האמת ולהשתנות.

הבינה וההוד

קודם ראינו שספירת הנצח נובעת מספירת החכמה, כי הכח של האבא להנחיל אמירה וקו לדור הצעיר מגיע מכך שגם לאבא שלו היתה אמירה שהוא עכשיו חלק ממנה. באופן דומה, ספירת ההוד נובעת מספירת הבינה (בקו השמאלי). כי הכח שלי כהורה להודות שאני לא מחנך טוב נובע מכך שאני מרגיש שיש מישהו מעלי שמאוד שמח בהתפתחות שלי, ומאוד שמח בעצם זה שיש לי אישיות.

י מו"ר הרב גינזבורג אוהב לומר את הרמז: "אני לא בסדר" בגימטריה "משיח", זוהי תכונה עצמית של המשיח שמרגיש שהוא "בר נפלי" ואכמ"ל.

ההבנה שלא המסר הוא המגדיר את המשפחה מאזנת וממתנת את 'האגרסיביות' של המסר. חשוב שלהורים יהיה מסר, אבל חשוב מאוד להבהיר שהמסר לא בא בנפרד ועל חשבון האנושיות והמשפחה שלנו, אלא להיפך - הוא הביטוי המעשי שלהם [עוד על האיזון של מידת הנצח - נראה כשנגיע למידת ההוד].

הנהגות מעשיות

ההורים רוצים שהמסר יביא לידי ביטוי את הרצון שלהם להקים משפחה. אם בספירת החכמה אמרנו שההורים מרגישים שייכים למה שמעליהם, לה' יתברך ולהורים שלהם, הרי ספירת הנצח היא המקום שבו ההורים רוצים שיהיו לבית הנהגות שיבטאו ויקבעו את האמונה הזו. בספירת הנצח ההורים רוצים להקים את המשפחה כי יש להם משהו לומר, והם החליטו שהאמירה הזו היא מספיק חשובה כדי להוליך איתה קבוצה שלמה של אנשים שהיא המשפחה שלהם. הם מרגישים שהשליחות שיש להם בעולם היא שנותנת להם חשק להקים משפחה, כי אז האמונה שלהם בה' מצליחה להקבע במציאות, בעצם הקמת המשפחה ובעיצוב שלה, ולא נשארת ערטילאית.

מבין שבעת הרועים, הרועה של מידת הנצח הוא משה רבינו. בזה שמשה רבינו הוריד תורה שיש בה מצוות מסוימות מאוד, הוא אומר שלאבות (אברהם יצחק ויעקב) היתה אמונה חזקה בה', אבל בשביל לקבע את האמונה הזאת צריך מסר ש"הולך" עם דברים מעשיים מוגדרים. לכן משה רבינו הוא הרועה של מידת הנצח, כיוון שהוא זה שמקבע ומנציח את האמונה של האבות במעשה הבנים. הוא "הצליח" לקבוע מצוות שמבטאות את האמונה, ולא באות על חשבונה.

גם המסר של ההורים בא לבטא את האמונה שלהם. האמונה בה' היא עצם הלזו של המשפחה - כי בלי האמונה בה' לא יכולה להיות תחושה שטוב להיות ולא יכולה להיות תחושת שייכות ומשפחתיות אמיתית - וההורים מרגישים שהאמונה שלהם בה' מתבטאת על ידי מעשים מסוימים אלו ואלו.

אבל גם בנקודה הזו צריך לדעת לסייג את הנצח. לא כל אחד הוא משה רבינו, ולכן ההורים צריכים תמיד לחשוב עד כמה כל הנהגה מעמידה את הבית ומבטאת אותו, ועד כמה היא הרגל ששייך להורים ולא בהכרח לילדים. גם הילדים צריכים להרגיש מצידם שהמנהגים של ההורים באים לבטא את היהדות שלהם ואין לזלזל בהם. למנהג אבות יש משקל חשוב מאוד בהלכה, והוא מושתת על אחד הפסוקים הראשונים שילד רך לומד לומר "שְׁמַע בְּנֵי מוֹסֵר אֲבִיךָ וְאַל תִּטְּשׁ תּוֹרַת אֲמִיךָ". מצד שני, הילד יכול להרגיש שהרגלים מסוימים אמנם מבטאים את היהדות של ההורים שלו, אבל לא בהכרח את היהדות שלו, וצריך לבדוק כל הנהגה לגופה.

ט מספרים על ר' מנחם מענדל מקאצק שכאשר שאלו אותו איך הוא עוזב את דרך משפחתו המתנגדת לחסידות ונהיה חסיד, הוא ענה שבפסוק כתוב קודם "זה אלי ואנוהו", ורק אחר כך "אלהי אבי וארוממנהו"...

יסוד

להרגיש ילד

פנימיות ספירת היסוד היא התקשרות כל מידות הלב בצורה חזקה. כלומר, אם האדם אוהב משהו במידת החסד שלו, במידת היסוד הוא לא רק אוהב אותו מרחוק, כמישהו נפרד, אלא הוא מתקשר אליו בשאיפה להיות איתו אחד לגמרי.

לעניינינו, המקום שבו מתבטאת ההתקשרות של ההורים לילדים הוא כאשר ההורים משחקים עם הילדים. לדוגמה, חשוב מאוד שההורים ידגדגו את הילדים שלהם, בתנאי שההורים ירגישו חלק מהמשחק. שהם יתענגו מאוד מהמשחק כמו ילדים קטנים.

הקו האמצעי – ביחד

ספירת היסוד נמצאת בקו האמצעי של הספירות, שהוא הקו שבא להדגיש את "היחד" של ההורים עם הילדים. הקו הימני של הספירות נוטה לצד של ההורים, ונותן את התחושה שהילד בלוע במשפחה, וכל המשפחה היא בעצם חלק בלתי נפרד מכל מה שהיה לפניו והביא אותה לעולם ומזה החיות שלה. לעומתו, הקו השמאלי של הספירות נוטה לצד השני ובונה אצל הילד את התחושה שהוא אישיות עצמאית שעומדת בפני עצמה. ואילו הקו האמצעי מדגיש את המקום שבו ההורים והילדים נפגשים באמצע.

בתוך הקו האמצעי: בכתר הנטיה היא כלפי מעלה, כלומר הילדים בלועים בתוך האישיות של ההורים וההורים מרגישים שהם מחנכים בעיקר את עצמם, ואיתם זים גם הילדים שלהם. משם והלאה ההורים נוטים כלפי הילדים, כאשר בדעת ההורים מרוכזים בילדים והם מרכז החיים שלהם, בתפארת ההורים יורדים עוד מדרגה אחת לכיוון הילדים ומבטאים ברגש שלהם את המרכזיות של המשפחה, ובספירת היסוד ההורים מתקשרים כל כך עם הילדים עד שהם מרגישים שהם ילדים בעצמם.

קשר בגובה העינים

בהסתכלות של חינוך ילדים, כאשר ההורים משחקים עם הילדים שלהם הם בעצם אומרים "אנחנו בכלל לא מחנכים, אנחנו ילדים כמו הילדים שלנו ואנחנו חברים שלהם". אנחנו לא באים על תקן של מחנכים.

כאשר ההורים לא מסתכלים על הילדים מלמעלה אלא ב"מאוזן", כאילו הם ברמה שלהם, יותר קל לילדים לגעת בחלקים הפנימיים יותר בנפש של ההורים. הדבר דומה להבדל שיש בין קשר

אם הייתי צריך לפתח ולבנות את האישיות שלי בעצמי – לא הייתי יכול להגיד שאני לא בסדר, כי אז הייתי מרגיש שאין לי שום הצדקה מוסרית לחיות. לא הייתי יכול לחשוב על עצמי כרע ולהודות בטעויות, כי אז הייתי מקבל את התחושה שאף אחד לא רוצה אותי אם אני כזה רע. אבל כיון שיש לי "גב" – ההורים שלי ששמחים בי ורוצים שאני אחיה לא משנה איך, או הרב שלי ומעל לכל הקב"ה שרוצה שאני אחיה שהרי הוא מחיה אותי – כל זה נותן לי את היכולת להודות בטעויות ולהרגיש לא בסדר, כי הדבר לא פוגע כהוא-זה בזכות שלי לחיות. לא רק אני מעוניין בחיים שלי אלא יש מישהו מעלי שמעוניין הרבה יותר ממני שאני אחיה ואתפתח והוא נותן הרבה הרבה אמון בהתפתחות שלי, וממילא ההודאה שלי אינה פוגעת ביכולת הקיום שלי. את הזכות שלי לחיות לא אני המצאתי, וממילא כאשר אני אגיד שאני לא בסדר אני לא אפגע בה.

אם כן, כאשר ההורים מודים בטעויות הם מקנים לילד את היכולת להודות שהוא לא חי רק בזכות עצמו, אלא בזכות השמחה שההורים שלו שמחים בו והקב"ה שמח בו. כך מקנים ההורים לילד את היכולת להרגיש שהוא חי על קרקע מוצקה גם אם הוא עושה טעויות. וממילא, הילד מצטרף גם הוא לרצון ההשתנות וההשתפרות של ההורים שלו.

"תודה רבה"

עד עכשיו דברנו על הודאה מלשון להודות על האמת – להודות בטעות ובחסרון ולהודות בכך שאיני חי בזכות עצמי. אולם יש משמעות נוספת של ההודאה, והיא לומר תודה. מתוך ההודאה על האמת, הילד לומד גם להודות מלשון תודה, כי כאשר הוא שם לב שההורים הם שמגדלים אותו הוא מכיר להם טובה על כך.

גם המשמעות הזו שייכת ליחס שבין הבינה להוד. בספירת הבינה האמא שמחה בילד וזה מה שמגדל אותו, ובספירת ההוד הילד מבין את זה ושם לב לזה, ומודה להורים שלו בלב מלא תודה.

מלכות

הילדים מותחים את האישיות של ההורים

המלכות היא הספירה האחרונה, כנגד הדיבור והמעשה בפועל, המקום שבו הנפש עומדת לצאת החוצה, לפגוש במציאות שונה ולדעת להכליל אותה בתוכה (כמו בנישואין).

מילדי יותר מכולם

"אמר ר' חנינא, הרבה למדתי מרבתי, ומחברי יותר, ומתלמידי יותר מכולם" (תענית ז, א). כך גם ההורה יכול להרגיש שהילדים שלו הם אלו שמלמדים אותו יותר מכולם. הדבר יכול להיות גם במובן הפשוט, כאשר יש דברים שהילדים יודעים וההורים לא יודעים, אבל בעיקר הכוונה לכך שהילד "מותח" את האישיות של ההורים שלו, בכך שהוא מביא אותם בחינוך שלו למיצוי האישיות של עצמם.

הילד מרגיש שאם הוא חלק מההורים שלו, מוטל עליו להראות להם שיש בהם יותר ממה שהם חשבו. שכן עצם העובדה שהם הולידו עוד ילד שבא להגיד משהו חדש בעולם, מראה שיש בהם עוד נקודה שהם עוד לא גילו ועל הילד לגלות אותה. לכן הילד מרגיש שאם הוא לא "הוציא את ההורים שלו מדעתם" הוא לא מילא את תפקידו ולא יצא ידי חובתו. אם הוא לא הצליח "לסחוט" את ההורים שלו עד הסוף, הוא עדיין לא הוציא לאור את הנקודה שלשמה הוא חלק מהמשפחה וחלק מהאישיות של ההורים.

להוריד את המסכות

הילד רוצה לראות את ההורים שלו כמו שהם, בלי מסכות. הוא לא רוצה לראות את ההתנהגות שהם קבעו לעצמם כנורמה, אלא לראות את האישיות של ההורים שנמצאת מאחוריה. לכן כאשר הילד מרגיש שההתנהגות של ההורים היא מאופקת, הוא מבין שהוא עוד לא הצליח "לשגע" אותם כמו שצריך, ואז הוא מרגיש צורך ללחוץ עוד על מנת לקבל את ההורים האמיתיים שלו. הוא רוצה לראות איך ההורים שלו חיים באמת ולא איך הם מתנהגים כלפי חוץ.

התנהגות כזו של הילד מביאה את ההורים לבחון את עצמם מחדש: איך באמת אנחנו נראים מבפנים? איך באמת אמורים להתייחס לנקודה כזאת או אחרת? עד שהילד עומד על שלו ותובע לבדוק את הנקודה, אפשר לעבור על פניה מבלי לבחון אותה לעומק. אבל עכשיו, לאחר שהילד מציק שוב ושוב ורוצה תשובה למציאות שהוא מעמיד בפני ההורים, הם מוכרחים למתוח את עצמם למקום הזה שבו הילד שלהם נמצא.

כמובן, אף על פי שהסיטואציה הראשונה שעולה במחשבתנו כאשר אנחנו חושבים על ילדים ש"משגעים" את ההורים היא שהילדים מעצבנים את ההורים, זו לא האפשרות היחידה. יכול

של מורה ותלמיד, שבו המורה מגיע לתלמיד כאילו מלמעלה, לקשר שבין בעל לאשה שבו ההשפעה היא "בגובה העיניים" וממילא ההתקשרות היא אמיצה יותר ופנימית יותר. כאשר יש תענוג בקשר שבין ההורים לילדים, אזי כל מה שיש להורים באישיות שלהם וכל מה שהם רוצים להנחיל לילדים יכול לעבור בצורה חלקה ולהקלט בצורה טובה. בהתקשרות כזו הקשר בין ההורים לילדיהם זורם חלק והרבה מסכים שיש בין הורים לילדים מתמוססים ונעלמים.

כל מה שאמרנו הוא בתנאי שההורים כאילו יורדים לרמה של הילדים שלהם. לעומת זאת, אם ההורים משחקים עם הילדים שלהם מתוך שעמום, ומתוך שהם עצמם רוצים עכשיו לשחק ולא לעשות משהו מועיל, הם באמת יורדים לרמה של הילדים שלהם, ובזה אין התקשרות בין הורים לילדים. לדוגמה, כאשר הורה משחק עם הילד שלו שש-בש כי הוא גם אוהב לשחק את המשחק הזה ובדיוק אין לו מה לעשות, אז יש פה שני אנשים שמשחקים באותה רמה ולא הורה שמתקשר עם הילד שלו. במקרה כזה ההורה משחק כי הוא אוהב לשחק ובמקרה הילד שלו הזדמן לו כבן זוג למשחק, אבל הוא לא משחק עם הילד כי איכפת לו מהילד או כי הוא מוכן לרדת לרמה שלו. לעומת זאת, כאשר ההורה מדגדג את הילד שלו כי עכשיו הוא מקדיש זמן לילד שלו, ובזמן הזה הוא בוחר להתנהג כמו ילד קטן על מנת להרגיש ביחד עם הילד שלו - זו התקשרות אמיתית שיכולה לתת הרבה קרבה וזרימה בין ההורה לילד שלו.

למען אשר יצוה

"כִּי יִדְעִיתִי לְמַעַן אֲשֶׁר יִצְוֶה אֶת בְּנֵי וְאֶת בִּיתוֹ אַחֲרָיו וְשָׁמְרוּ דְרָכַי ה' לַעֲשׂוֹת צְדָקָה וּמִשְׁפָּט".

ה' מחבב את אברהם בגלל הידיעה שהוא יצוה את בניו ואת ביתו אחריו ללכת בדרך ה' – דבר שהוא החידוש של אברהם אבינו.

היו צדיקים לפני אברהם, החל מאדם הראשון, דרך חנוך ועוד, אך הם לא דאגו לחנך את בניהם בדרכם. הבחירה באברהם והחיבה אליו, ואחריו בכל יהודי, היא מתוך הידיעה שעיקר מעיניו מושקעים בחינוך הילדים שילכו גם הם אחריו בדרך ה'.

משיעורי הר"י גינזבורג שליט"א

להיות שהילד עצוב וההורים מנסים להבין למה. יכול להיות שהילד לא מצליח להביע את עצמו, או לא מתפתח כמו שצריך, או מתפתח לכיוון אחר ממה שההורים חשבו שטוב לו. בכל המקרים האלו ההורים מנסים להבין מה הם יכולים לעשות על מנת לתת לילד את המקום הנכון שלו כך שהוא יוכל להתפתח בצורה נכונה ולקבל את היחס הנכון. יכול להיות שצריך לתת לילד יותר יחס או פחות יחס, יכול להיות שעדיף לו להיות יותר בחברה או פחות בחברה או בחברה אחרת, וכן הלאה. כל צורת חשיבה כזאת נותנת להורים כיוון חדש ותפיסה חדשה של החיים. תפיסה שהם לא היו מגיעים אליה אם הילדים שלהם לא היו "מותחים" אותם למקום הזה.

מיסוד למלכות

בספירת היסוד ההורים מתקשרים עם הילדים, כלומר הם מרגישים כמו שני בני אדם שמתקשרים ביניהם. לעומת זאת בספירת המלכות ההורים מזוהים עם הילדים, ומרגישים שיש להם ולילדים זהות אחת. כמו מלך שמרגיש מזוהה עם הממלכה שלו ומבחינתו כל מה שהוא מלך זה רק בגלל שיש לו ממלכה, כך בספירת המלכות ההורים מרגישים שהם והילדים מקיימים יחד זהות אחת, המשפחה.

בכל הספירות עד עכשיו התחושה היתה שיש הורים ויש ילדים ויש את היחס ביניהם. אבל בספירת המלכות ההורים מרגישים שהזהות של הילדים היא הזהות שלהם, ולא מרגישים נפרדים ממנה. ממילא כל אישיות עצמאית נוספת של כל אחד מהילדים שלהם מותחת את האישיות של ההורים להיכנס גם לשם, ומגלה להם דברים חדשים על עצמם.

השלמת המהלך מכתר למלכות

בפתיחה הבאנו את המשפט של אבא שלי "אני מעולם לא חונתי את הילדים שלי. הילדים שלי חוננו אותי", והסברנו שאנחנו רוצים למתוח את המשפט הזה לכדי "פרצוף" שלם של עשר בחינות.

את החלק הראשון של המשפט "אני מעולם לא חונתי את הילדים שלי" שמנו בספירת הכתר, והסברנו שבעל-מודע של ההורים הילדים שלהם בלועים בתוכם. במבט הזה, ההורים מחנכים את עצמם בלבד ועל ידי זה הילדים "זזים" איתם.

ככל שירדנו או התקדמנו בספירות (תלוי מאיזה כיוון מסתכלים), ראינו איך ההורה יותר ויותר יוצא מעצמו ומבין שכיון שהילדים בלועים בתוכם והם חלק מהאישיות שלו, לכן כדי לחנך את עצמו הוא צריך לזהות אותם, לגדל אותם ולהזהות איתם, לתת להם לצייר אישיות עצמאית משלהם ולהתקשר איתם לגמרי – עד שבסוף על ידי גידול הילדים האישיות שלו נמתחת ומגיעה למקומות שלא היתה מגיעה בלעדיתם. זהו החלק השני של המשפט של אבא שלי "חונך ילדים פירושו מה שהילדים שלי חוננו אותי". זה מה שמבטאת המלכות, כאשר העם הופך את המלך למלך, מותח אותו ומוציא ממנו את הרבדים העמוקים ביותר.

ק.פ. שולם
3063
ירושלים

להחזרות
ת.ד. 39
יצהר 44831

ישיבת עוד יוסף חיי, יצהר ד.נ. לב השומרון 44831
טל. 02-9974666 פקס. 02-9975956
דוא"ל misrad@odyosefchai.org.il
אתר www.odyosefchai.org.il
חשבון בנק פאג"י 52-181-409/114987

בחסות :

יהודה יצוא-יבוא בע"מ

תקרות אקוסטיות גבס בידודים ואספקה טכנית

רח' פרופסור שור 59 חולון 58811 | טל. 03-6508105 פקס. 03-5503139

סניף באר שבע
טל. 08-6343488

סניף כנות
טל. 08-8690504

סניף חיפה
טל. 04-8493460